

Pedagogy

- Proskurnya, 2011* – Proskurnya O. I. Pedahohichnyy dosvid brats'kykh shkil / O. I. Proskurnya // Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal'noosvitniy shkolakh: zb. nauk. pr. / Klasych. pryvat. un-t; [holov. red. : Sushchenko T. I.]. – Zaporizhzhya : KPU, Vyp. № 15 (68). – 2011. – S. 32-37.
- Ratnyuk, 2013* – Ratnyuk N. Diyal'nist' Luts'koyi brats'koyi shkoly na terytoriyi Volyni na pochatku XVII stolittya / N. Ratnyuk // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://naub.oa.edu.ua/2013/diyalnist-lutskoji-bratskoji-shkoly-na-pochatku-xvii-stolittya/>
- Stel'makhovych, 1992* – Stel'makhovych M.H. Z istoriyi ukrayins'koho shkil'nytstva / Stel'makhovych M.H. // Pochatkova shkola. – 1992. – №9/10. – S. 5-8.
- Ustynova, 2015* – Ustynova N. V. Vzayemodiya shkoly ta sim'yi u vykhovanni ditey ta molodi v suchasnykh umovakh reformuvannya osvity v Ukrayini / Ustynova N.V. // Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal'noosvitniy shkolakh. – 2015. – Vyp. 40 (93). – S. 442-451.
- Shchurkova, 2004* – Shchurkova N.E. Shkola y sem'ya: pedahohycheskyy al'yans: [metodycheskoe posobyе] / Nadezhda Ehorovna Shchurkova. – M. : Pedahohycheskoe obshchestvo Rossyy, 2004. – 112 s.

УДК 796.012.1

Леонід Волков, Тетяна Павлова

СПОРТИВНИЙ ТАЛАНТ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗАГАЛЬНОЇ СПОРТИВНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

В статті розглянуті проблемні питання, які присвячені визначенню особливостей формування спортивних здібностей і обдарованості при відборі в спортивні школи. Представлена теоретична і експериментальна концепція визначення загальної спортивної обдарованості і формування її структури на етапі початкової спортивної підготовки.

Ключові слова: спортивні здібності, спортивна обдарованість, спортивний відбір, початкова спортивна підготовка.

В статье рассмотрены проблемные вопросы которые посвящены определению способностей и одаренности при отборе в спортивные школы. Представлена теоретическая концепция и экспериментальные данные определения общей спортивной одаренности и формирования ее структуры на этапе начальной спортивной подготовки.

Ключовые слова : спортивные способности , спортивная одаренность, спортивный отбор, начальная спортивная подготовка.

The article deals with issues that are devoted to defining the features of formation of sports skills and talent in the selection of sports schools. Theoretical and experimental determination of the general concept of sports talent, the formation of structure in the stage of initial sports training.

The problem of athletic abilities , talent and sports talent has been the subject of study of many researchers from different scientific disciplines, but until today still many unresolved issues. Certainly studies have contributed significantly to the improvement of the system of sports selection , development of criteria for evaluating athletic ability and talent.

Key words: athletic ability, sports talent, sports selection, initial sports training.

Постановка проблеми. У 1966 році на першій науково-практичній конференції, яка відбулась у м. Ленінграді була зроблена спроба обговорити питання методології, теорії і методики відбору дітей у спортивній школи , визначення їх спортивних здібностей і обдарованості.

З того часу проблема спортивних здібностей, обдарованості і спортивного таланту стала предметом вивчення багатьох дослідників, представників різних наукових дисциплін, але і до сьогодні залишилось багато невирішених питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій .За останні роки проведена значна кількість досліджень з питань теорії та практики спортивного відбору результати яких відображені у наукових працях М. Бриля, Н. Булгакової, Л. Волкова, П. Осташева, А. Родіонова, П. Сіріса, В. Шварца, С. Хрущева, В. Філіна та багатьох інших дослідників.

Проблема спортивного відбору і орієнтації і в теперішній час представляє теоретичний і практичний інтерес про що свідчать дослідження Л. Волкова «Теорія спортивного відбору: здібності, обдарованість, талант», фундаментальні дослідження А. Сергієнко, яке представлено у підручнику «Спортивний відбір», аспекти даної проблеми викладені Л. Матвєєвим у навчальному посібнику «Основи загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів», багатогранній праці О. Шинкарук «Вибір спортсменів і орієнтація їх підготовки в процесі багаторічного вдосконалення», публікаціях у наукових журналах та матеріалах міжнародних конференціях, семінарів, конгресів.

Безумовно проведені дослідження в значній мірі сприяли удосконаленню системи спортивного відбору, розробці критеріїв оцінки спортивних здібностей та обдарованості.

Але ряд дослідників вважають, що багатообразність і протиріччя підходів до проблеми спортивного відбору обумовили по суті різне поняття предмета дослідження . Треба вважати що до подальшої розробки системи спортивного відбору необхідно уточнити такі поняття як «задатки», «здібності» і «обдарованість». З точки зору спортивної діяльності найбільші розбіжності спостерігаються у визначенні поняття «спортивна обдарованість», яка розглядається одними авторами як «вроджені задатки і здібності» [В. Заціорський, М. Годік, В. Келер, В. Платонов, 1987], а на думку інших «... наявністю генетично обумовлених морффункціональних і психофізіологічних особливостей» [Б. Глін, С. Мартіросов, А. Родіонов, В. Романенко, 2005].

Слід зауважити , що при розробці теоретичних основ спортивного відбору , на нашу думку була допущена методологічна помилка. Так в деяких дослідженнях оцінка спортивної обдарованості ґрунтується не на підставі вивчення структури обдарованості, а на визначенні модельних характеристик основу яких складають дані дорослих спортсменів вищих розрядів.

З цієї нагоди професор Л. Матвєєв висловлює думку що «... такого роду моделі зовсім не придатні для спортивної орієнтації і управління процесом спортивного вдосконалення для більшості спортсменів, як молодих так і дорослих».

При цьому необхідно відзначити, що найбільш теоретично і експериментально обґрунтований підхід в дослідженні проблеми здібностей та обдарованості представлений в працях В. Небиліцина і Б. Теплова. Основу цього підходу складають принципи системності, тобто здібності і обдарованість вивчаються як складні системи з багатьма взаємопов'язаними компонентами і відносною структурою.

В проведених за цим принципом дослідженнях спостерігається чітка диференціація на загальні здібності і спеціальні, що дозволило дослідникам успішно вивчати структуру музичних, математичних, літературних та інших здібностей, і найвищий рівень їх розвитку – обдарованість і талант.

Такий підхід і в наших дослідженнях був взятий за основу, а спортивна обдарованість розглядається як системний прояв здібностей основу яких складають задатки.

Теоретична концепція при розробці проблеми змісту структури спортивної обдарованості та її основних компонентів базується на понятті «... спорт як виховна, ігрова, змагальна діяльність», а також на аналізі діяльності спортсменів, представників всіх видів спорту.

По-перше, будь який спортсмен проходить тренувальний процес в якому присутні значні фізичні навантаження і відновлювання після них, а по-друге – психічні навантаження в умовах змагальної діяльності часто мають стресовий характер.

Ці два види спортивної діяльності в основному характеризують поняття «спорт» і складають в основному у взаємозв'язку зміст дослідження загальної спортивної обдарованості.

Завдання та методи дослідження. Проведений теоретичний аналіз та узагальнення досвіду практики дозволили визначити наступні завдання:

- визначити спрямованість наукових досліджень за останні роки, проблеми спортивних здібностей та обдарованості;
- провести теоретичний аналіз і визначити основні компоненти які складають зміст спортивної обдарованості;
- дослідити особливості формування структури загальної спортивної обдарованості у хлопчиків і дівчаток на етапі початкової спортивної підготовки.

У процесі проведеного дослідження була використана наступна комплексна методика :

- теоретична: аналіз і узагальнення спеціальної літератури, систематизація наукових даних, узагальнення досвіду практики, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему;
- імперична: тестування фізичних і рухових здібностей, функціональних можливостей, розвитку психофізіологічних показників;

- експериментальна: педагогічний експеримент у процесі якого використані слідуєчі методики – антропометрії, рефлексометрії, дінамометрії, пульсометрії, гоніометрії, тепінгометрії, степометрії;
- методи математичної статистики, факторний аналіз.

У дослідженнях прийняли участь хлопчики (n=98) і дівчатка (n=91) 7, 8 і 9 років, а програма дослідження складалась з вимірювання 21 індивідуального показника, які за даними багатьох дослідників входять до структури загальної спортивної обдарованості.

Результати дослідження та їх обговорення. Одним з основних методів обробки експериментальних даних був обраний факторний аналіз який за останні роки знаходить широке застосування як при розробці теорії здібностей і обдарованості так і в теорії спортивної підготовки.

Факторний аналіз дозволяє велику кількість досліджуваних показників, при попередньому кореляційному аналізі, об'єднати за близькими ознаками в окремих фактор. Як правило такий підхід дає можливість визначити долю впливу кожного фактора (в %) у загальній структурі досліджуваного об'єкту. При завершальному аналізі кожний фактор інтерпретується (дається назва) і визначається його доля впливу (у %).

Структура загальної спортивної обдарованості хлопчиків. Визначено, що структура загальної спортивної обдарованості хлопчиків 7-ми років складається ($\Sigma=78,0\%$) з шести факторів (рис. 1) з ведучим, генеральним ($\Sigma=21,0\%$) що характеризує динаміку відновлення ЧСС після виконання 5-ти хвилинного фізичного навантаження – Гарвардського степ-тесту. Найбільш високими коефіцієнтами володіють значення, що відображають відновлення ЧСС на першій, другій і третій хвилинах відпочинку після навантаження. Достатньо ваговий коефіцієнт має і показник ЧСС у спокої.

Кожен фактор структури інтерпретується відповідно до коефіцієнтів значущості показників. У даному випадку високою значущістю володіють показники функціональних можливостей серцево-судинної системи, що і дозволяє перший фактор позначити як «фізіологічний».

У зміст другого фактора ($\Sigma=13,0\%$) увійшли показники теппінгметрії, які відповідно до їх значущості можуть характеризувати силу нервових процесів.

Найбільшою значущістю володіє динаміка показників 3, 4 і 5 проб, а також сумарний показник шести проб.

Проте, забігаючи декілька вперед необхідно відзначити, що в зміст п'ятого фактора із загальною сумою дисперсії 9,0% увійшли показники теппінгметрії шостої проби і загальна сума шостої проби.

При підсумовуванні коефіцієнтів значущості другого і п'ятого факторів, в сумі показники сили нервових процесів складають – 22,0%.

Pedagogy

Таким чином, ці фактори відображають єдине ціле і інтерпретуються як «психофізіологічний» із загальною сумою дисперсії у 22,0%.

У змісті третього фактора ($\Sigma=10\%$) з достатньо високою значущістю увійшли показники, які характеризують просторову орієнтацію, при виконанні ходьби по прямій без зорового контролю і довжина тіла. Таке поєднання як просторова орієнтація і довжина тіла, можна пояснити тільки з позиції впливу довжинних параметрів при прояві координаційних здібностей, що дозволяє інтерпретувати цей фактор як «просторова орієнтація».

Достатньо чітко визначаються і основні компоненти четвертого фактора ($\Sigma=9,0\%$) – показники швидкісно-силових здібностей – стрибок вгору і стрибок в довжину з місця при провідній ролі стрибка вгору, що і є підставою визначити цей фактор як «швидкісно-силові здібності».

У п'ятому факторі, частка впливу якого складає 9,0% єдиний показник – нахил вперед володіє високим коефіцієнтом значущості. Відмічена і середня значущість в даному факторі показників сили за даними кистьової динамометрії і швидкості - біг на 30 м. При цьому необхідно відзначити, що показники нахил вперед (гнучкість) мають першорядну значущість і фактор визначений як «гнучкість».

Як було відмічено в зміст шостого фактора (9,0%) увійшли показники теплінгметрії, що дало можливість ці дані об'єднати з другим фактором, який інтерпретований як «психофізіологічний».

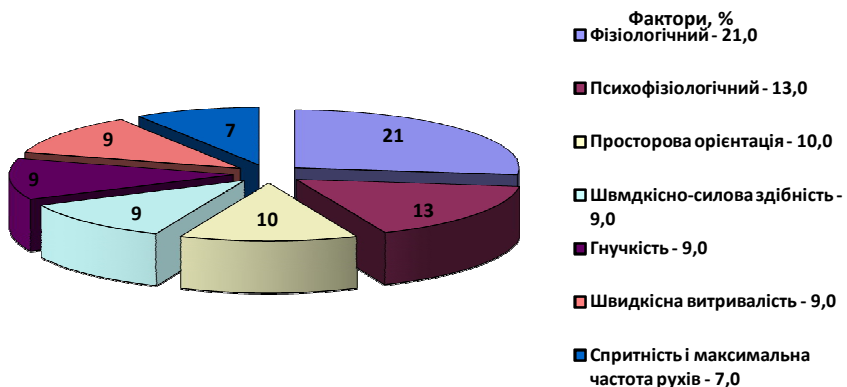

Рис. 1. Структура загальної спортивної обдарованості хлопчиків 7-ми років

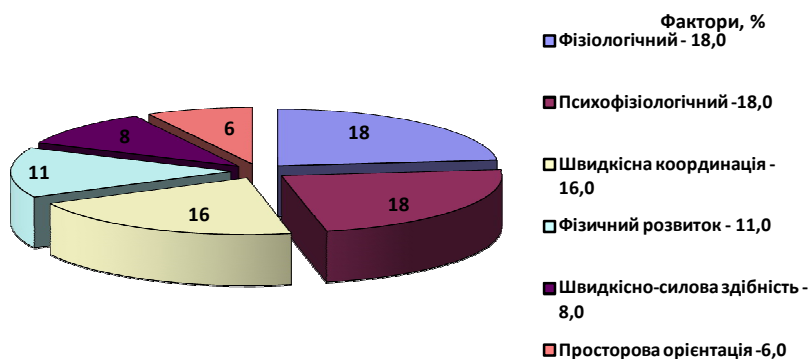

Рис. 2. Структура загальної спортивної обдарованості хлопчиків 8-ми років

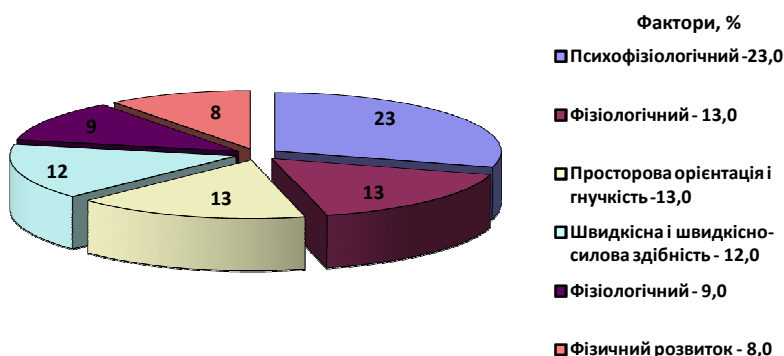

Рис. 3. Структура загальної спортивної обдарованості хлопчиків 9-ти років

Завершальним, сьомим фактором ($\Sigma=7,0\%$) в структурі загальної спортивної обдарованості є спритність, яка в наших дослідженнях вивчалась по показнику човникового бігу 15 м x 2 з оббіганням двох зустрічних стійок. Окрім цього з високою значущістю в даному факторі позначалася перша проба теппінг-тесту – максимальний рух кистю за перших 5 секунд. Природне виконання човникового бігу і максимального темпу рухів за 5 с взаємозв'язано, що і з'явилося підставою об'єднати їх в один фактор – «спритність».

У вісім років у хлопчиків структура спортивної обдарованості об'єднана в шість факторів із загальною сумою дисперсії у 77,0 % (рис. 2).

Як і в попередньому віці спостерігається значний вплив двох основних факторів, які по суті забезпечують успішність тренувального процесу і змагальної діяльності.

Перший фактор ($\Sigma=18,0\%$) містить з високим коефіцієнтом значущості майже всі значення ЧСС як у спокої так і в період відновлення

Pedagogy

після фізичного навантаження. Проте найбільшими коефіцієнтами володіють показники ЧСС на 1 і 2 хвилини відновлення.

Така інформація підтверджує роль відновлюваних процесів після фізичних навантажень у формуванні структури загальної спортивної обдарованості, а фактор визначений як «фізіологічний».

Достатньо високими коефіцієнтами значущості в другому факторі ($\Sigma=18,0\%$) володіють показники що характеризують динаміку максимального темпу рухів за 30 с, що свідчить про функціональний стан нервової системи з боку сили нервових процесів.

Найбільшою інформацією володіють показники Σ 6 теплінг проб, а також 2, 5 і 6.

Таким чином підтверджується значний вплив на формування структури загальної спортивної обдарованості показників що характеризують функціональні можливості двох основних систем – серцево-судинної і нервової що в сумі складає 36,0%.

Другий фактор інтерпретований як «психофізіологічний».

У третьому факторі ($\Sigma=16,0\%$) значна роль відведена показникам фізичних здібностей, що характеризують рівень розвитку спритності – біг 30 м, човниковий біг, стрибок в довжину з місця. Таке поєднання здібностей дозволяє визначити третій фактор, як «швидкісна координація».

Необхідно відзначити, що в 7 і 8 років у хлопчиків в структурі загальної спортивної обдарованості три основні фактори однозначні, а частка їх впливу в сумі складає 52,0%.

Показники фізичного розвитку займають центральне місце в четвертому факторі ($\Sigma=11,0\%$), що свідчить про підвищення ролі стану здоров'я на формування структури спортивної обдарованості. Так маса і довжина тіла володіє значною інформацією, що і дозволяє їх інтерпретувати як «фізичний розвиток».

І якщо в попередньому віці ми спостерігали в п'ятому факторі єдність максимальної частоти рухів за 5 с і з показниками спритності то в 8 років це єдність дещо порушена на користь швидкісно-силової здібності але при високій значущості показників теплінгметрії.

Враховуючи значну роль швидкісно-силових здібностей в прояві швидких рухів можна віддати перевагу «швидкісно-силової здібності».

Просторова орієнтація безумовно грає значну роль у виконанні будь-яких рухів. У п'ятому факторі ($\Sigma= 6,0\%$) ця здібність займає центральне місце по показнику ходьби без зорового орієнтиру, а фактор визначений як «просторова орієнтація».

У дев'ятирічному віці у хлопчиків структура загальної спортивної обдарованості складається з шести факторів (рис. 3) із загальною сумою дисперсії 78,0 %. Даний факт як і в попередньому віці підтверджує значну інформаційну значущість всіх показників які визначають зміст структури загальної спортивної обдарованості.

Перший фактор ($\Sigma=23,0\%$), в досліджуваному віці, складається в основному з показників динаміки теппенгметрії із значним внеском всіх 6 проб і їх сумарним значенням.

По своїй значущості перше місце займає показник Σ 6 проб. Таким чином у хлопчиків в дев'ять років показники, які характеризують силу нервових процесів займають в структурі провідне місце, тобто «психофізіологічний» фактор є в цьому віці ведучим при виконанні вправ в умовах змагальної діяльності.

У змісті другого фактора ($\Sigma=13,0\%$) з високими коефіцієнтами увійшли показники які характеризують функціональні можливості серцево-судинної системи в процесі виконання фізичного навантаження і відновленні ЧСС після навантаження.

Найбільшу інформацію несуть показники відновлення ЧСС після навантаження на 2 і 3-ій хвилинах, а також ЧСС у спокої.

Тут необхідно звернути увагу на зміст показників шостого фактора, де значення серцево-судинної системи показників в сумі складають 9,0 %, а найбільшою інформацією володіє ЧСС у спокої і на 1 хвилині відновлення.

Даний факт свідчить, що в 9-ти літньому віці, як і в попередніх роках, функціональні можливості серцево-судинної системи приймають активну участь у формуванні структури загальної спортивної обдарованості.

Об'єднання другого і шостого факторів відповідає логіці дослідження, а даний фактор, як і в попередніх роках, позначений «фізіологічним».

У третій фактор ($\Sigma=13,0\%$) із значною інформацією входять показники, що характеризують такі здібності як просторова орієнтація і рухливість в суглобах – гнучкість.

Мабуть, що ці здібності взаємозв'язані між собою, але при провідній ролі такої як орієнтація в просторі.

Інтерпретація даного факту дає підставу визначити даний фактор як «просторова орієнтація і гнучкість».

Швидкість, яка оцінювалася за показниками бігу на 30 м і швидко-силовій здібності (стрибки в довжину з місця) в четвертому факторі ($\Sigma=12,0\%$) займають по своїй значущості одне з перших місць. Мабуть що ці здібності і утворюють чинник «швидкості і швидко-силових здібностей» при своїй однозначності і ролі у формуванні структури.

Що стосується інформативності показників п'ятого фактора, ($\Sigma=9,0\%$) то вона розглянута раніше, при аналізі змісту «фізіологічного» який характеризує функціональні можливості серцево-судинної системи.

У зміст шостого фактора ($\Sigma=8,0\%$) увійшли показники, що характеризують рівень фізичного розвитку, – динамометрія кистьова і маса тіла що і дає підставу для інтерпретації як «фізичний розвиток».

Аналіз структури загальної спортивної обдарованості хлопчиків 7, 8 і 9 років свідчить, що одним з основних компонентів структури є функціональні можливості серцево-судинної і нервової систем. Частка впливу цих факторів залежно від віку майже не змінюється і складає в сумі від 34,0% до 45,0%. Якщо розглядати отримані дані у віковому аспекті, то необхідно відзначити, що в структурі загальної спортивної обдарованості певне місце займають і такі фізичні здібності як швидкість, швидкісно-силові здібності, гнучкість і координаційні здібності які відбиваються в прояві спритності і просторової орієнтації.

Структура загальної спортивної обдарованості дівчаток. У процесі аналізу структури загальної спортивної обдарованості дівчаток 7 років було встановлено, що її формування забезпечують сім факторів ($\Sigma=84,0$) частка впливу яких неоднакова (рис. 4).

Так в зміст першого фактора ($\Sigma=28,0\%$) увійшли параметри що характеризують динаміку максимального темпу рухів при виконанні теппінгметрії.

Найбільший ваговий коефіцієнт має сумарний показник шести теппінг-тестів за 30 с. Достатньо високий інформативністю володіють по суті всі шість показників що свідчить про значний вплив першого фактора «психофізіологічного» на результати спортивної діяльності.

Слід зазначити, що дана методика розроблена проф. Е. Ільїним дозволяє оцінити силу нервових процесів як по числовим значенням так і по графічному зображенню динаміки максимального темпу рухів.

Зміст другого фактора, ($\Sigma=17,0\%$) з високими коефіцієнтами визначають показники, які характеризують функціональні можливості серцево-судинної системи при виконанні фізичного навантаження за 5 хвилин і динаміку відновлення ЧСС після навантаження. Найбільш інформативними показниками необхідно визнати ЧСС у спокої, 2 і 3 хвилини відновлення.

Проте надалі загальний аналіз структури дозволяє відзначити, що в змісті 6-го фактора із загальною сумою дисперсії 6,0% також входять значення що характеризують відновлення ЧСС після навантаження на 1 хвилині.

Даний факт свідчить про значну роль серцево-судинної системи у формуванні та розвитку структури загальної спортивної обдарованості. Якщо підсумувати частку впливу другого і шостого факторів, які однозначні за показниками, то загалом частка впливу «фізіологічного» складатиме 23,0%.

У третьому факторі ($\Sigma=10,0\%$) найбільшу значущість визначають показники, що характеризують координаційні здібності при виконанні човникового бігу з оббіганням перешкод і виконання бігу на 30 м. Таке поєднання здібностей дозволяє вважати даний фактор як «швидкісна координація».

До змісту четвертого фактора ($\Sigma=9,0\%$) увійшли значення що відображають рівень розвитку фізичних здібностей – випригування вгору і нахил вперед, що характеризує в першому випадку швидкокісно-силову здібність, а в другому – гнучкість.

Мабуть, що ці дві взаємозв'язані здібності в значній мірі визначають результативність виконання стрибка, в якому основою є не тільки кількісний показник, але і якісний – техніка виконання цілісного руху.

Поєднання цих здібностей і визначило назву – «швидкокісно-силова здібність і гнучкість».

Компоненти фізичного розвитку, що становлять, довжину і масу тіла вийшли як основні в зміст п'ятого фактора ($\Sigma=8,0\%$).

Довжина і маса тіла в основному характеризують фізичний розвиток, що і є підставою для інтерпретації його як «фізичний розвиток».

Шостий фактор ($\Sigma=6,0\%$) містить найбільшу інформацію про стан серцево-судинної системи за показниками динаміки відновлення ЧСС після фізичного навантаження. Враховуючи, що в основному вони увійшли до змісту другого фактора «фізіологічного» сума дисперсії вибірки була залучена, що і відбилося його на значущості у 23,0%.

Безумовно, виконання будь-якого руху вимагає певного рівня розвитку координаційних здібностей, а одним з компонентом даної здібності є просторова орієнтація.

Дана здібність ведуча в сьомому факторі і відповідно інтерпретована як «просторова орієнтація».

Таким чином, у дівчаток 7-ми літнього віку центральними фактором структури загальної спортивної обдарованості є «психофізіологічний» і «фізіологічний», що в сумарному значенні складає 51,0%.

У восьмилітньому віці (рис. 5.) у дівчаток структура загальної спортивної обдарованості визначилася шістьма факторами ($\Sigma=81,0\%$).

Зміст першого фактора ($\Sigma=22,0\%$) свідчить про значущість показників що характеризують функціональні можливості серцево-судинної системи.

Тут необхідно відзначити, що більшість із значень ЧСС по своїй інформативності близькі до одиниці, тобто ЧСС у спокої і динаміка відновлення ЧСС після фізичного навантаження володіють в комплексі значною інформацією про функціональні можливості серцево-судинної системи індивіда і визначені як фактор «фізіологічний».

По своїй значущості другий фактор дуже близький до першого ($\Sigma=21,0\%$) проте тут відмічений високий коефіцієнт значущості всіх показників теплінгметрії. Найбільшу інформативність забезпечує показник суми всіх 6 проб.

Така інформативність динаміки теплінгметрії дає підставу визначити його як «психофізіологічний» який в сумі з «фізіологічним»

Pedagogy

складає 43,0%, що свідчить про значний вплив двох факторів на формування структури загальної спортивної обдарованості.

Показники фізичного розвитку – довжина і маса тіла володіють високою інформацією в третьому факторі ($\Sigma=11,0\%$), а вибірково провідне положення займає маса тіла і дуже близько по значущості довжина тіла.

Відомо, що показники фізичного розвитку людини є такими, що становлять його стан здоров'я, а отже і рівень розвитку загальної спортивної обдарованості залежить від рівня здоров'я індивіда.

Таким чином, третій фактор інтерпретований як «фізичний розвиток».

Як правило, фізичні здібності, є такими, що становлять спортивний результат і входять в зміст структури спортивної обдарованості. Хоча і існує думка про значний вплив тренувального процесу на показники фізичних здібностей, проте за даними Л. Сергієнко певний генетичний компонент природно в них присутній.

Такі фізичні здібності як швидкість – біг на 30 м і спритність – човниковий біг 15 м x 2 з обіганням стояків в четвертому факторі ($\Sigma=11,0\%$) володіють найбільшою інформативністю і однозначно інтерпретуються як «швидкісна координація».

У п'ятому факторі ($\Sigma= 8,0\%$) такі значення як нахил вперед і кистьова динамометрія об'єднуються у фактор «сила і гнучкість».

У завершальному шостому ($\Sigma=8,0\%$) «виплигування вгору» є основоположним, а фактор озаглавлений як «швидкісно-силові здібності».

Таким чином, найбільшою інформацією в структурі загальної спортивної обдарованості, як і в попередньому віці володіють показники психофізіологічного фактора ($\Sigma=22,0\%$), що в сумі з фізіологічним складають 43,0%.

У дев'ять років у дівчаток (рис. 6) відмічені деякі зміни або точніше сказати перерозподіл провідних факторів за наявності шести ($\Sigma=79,0\%$) в структурі загальної спортивної обдарованості.

У першому факторі ($\Sigma=26,0\%$) функціональні можливості серцево-судинної системи займають провідне положення.

До показників, які перевищують коефіцієнт значущості необхідно насамперед віднести такі як ЧСС у спокої, після навантаження, відновлення на 2 і 3 хвилини.

Така висока інформаційна значущість свідчить, що фізичні навантаження і відновлення після них роблять істотний вплив, на формування структури загальної спортивної обдарованості у дівчаток 9-ти літнього віку.

Фактор, як і в попередньому віці інтерпретований як «фізіологічний».

Динаміка теплінгметрії займає провідне положення в другому факторі ($\Sigma=12,0\%$). Проте, відсоток значущості недостатньо високий. Подальше вивчення загальної структури дозволило встановити, що

четвертий фактор ($\Sigma=11,0\%$) також містить показники теплінгметрії з високим коефіцієнтами значущості.

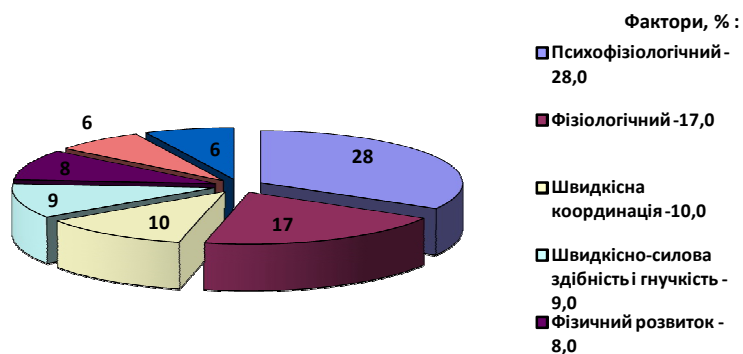

Рис. 4. Структура загальної спортивної обдарованості дівчаток 7-ми років

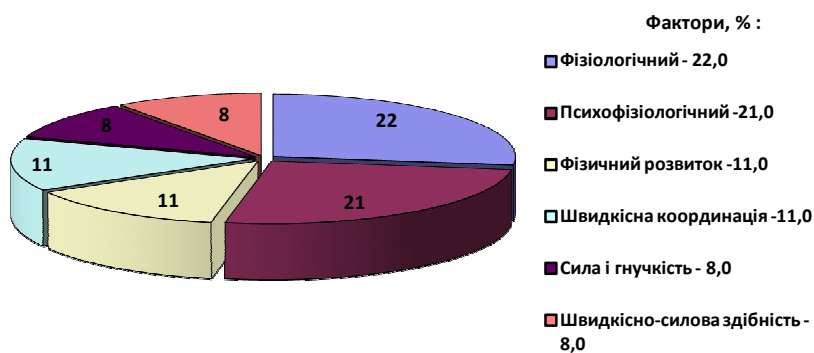

Рис. 5. Структура загальної спортивної обдарованості дівчаток 8-ми років

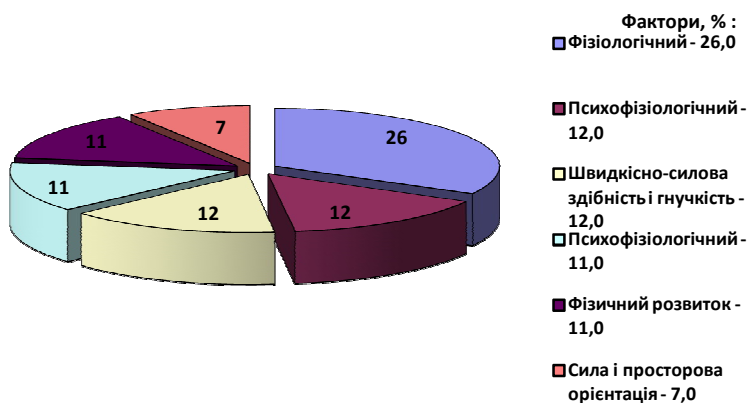

Рис. 6. Структура загально спортивної обдарованості дівчаток 9-ти років

Цей факт дозволяє об'єднати значення показників динаміки теплінгметрії в одне що складає 23,0%. Таким чином, показники, які характеризують силу нервових процесів за наслідками динаміки теплінгметрії, інтерпретуються як фактор «психофізіологічний».

Основне центральне місце в третьому факторі складають показники випригування вгору, що характеризують швидку силу або швидкісно-силову здібність і нахил вперед. Поєднання цих здібностей спостерігається в структурі інших вікових груп, що свідчить вже про певну закономірність.

У даному випадку поєднання цих здібностей визначила назву – «швидкісно-силова здібність і гнучкість».

Що стосується четвертого фактора ($\Sigma=11,0\%$) то його значущість була розглянута при аналізі показників другого – динаміки теплінгметрії, а їх сумарне значення визначено як «психофізіологічний» фактор.

У зміст п'ятого фактора ($\Sigma=11,0$) з високими коефіцієнтами значущості, як і в попередніх віках увійшли показники довжини і маси тіла, що характеризує «фізичний розвиток».

Необхідно відзначити, що основні компоненти фізичного розвитку у всіх вікових групах займають в структурі загальної спортивної обдарованості певне місце, в основному в 3 або 5 факторах з сумарною дією від 8,0% до 11,0%.

Оцінка фізичного розвитку може бути включене в програми ДЮСШ як один з показників загальної спортивної обдарованості.

Шостий фактор ($\Sigma=7,0\%$) хоч і робить незначний вплив на формування спортивної обдарованості проте у всіх випадках його значення виділяється в окремий, а в деяких, у поєднанні з іншою фізичною здібністю. Ця здібність по суті є такою, що становить координацію рухів і забезпечує техніку виконання рухів.

У даному віці показники просторової орієнтації взаємозв'язані з показниками кистьової динамометрії, що характеризує силову здібність. Позначений взаємозв'язок відображає – «силу і просторову орієнтацію».

Висновки. Результати проведених досліджень і їх аналіз свідчить, що в структурі загальної спортивної обдарованості як хлопчиків так і дівчаток 7,8 і 9 років основоположними факторами є психофізіологічний і фізіологічний. Визначені фактори відображають функціональні можливості нервової і серцево-судинної систем зростаючого організму, які організовані як самостійні але є взаємопов'язаними.

Показники фізичних і рухових здібностей як окремо так і у сполученні також несуть певну інформацію, а сумарна дія яких у загальній структурі варіює від 33,0% до 36,0% у хлопчиків і від 38,0% до 45,0% у дівчаток.

Крім основних (генеральних) факторів в структурі загальної спортивної обдарованості у хлопчиків і дівчаток є додаткові, які в сумі впливають на спортивний результат від 77,0% до 84,0%.

При розробці системи спортивного відбору на етапі початкової підготовки основним об'єктом дослідження необхідно визнати загальну спортивну обдарованість, яка представляє «системне проявлення здібностей в основі яких лежать задатки», що є характерним для представників всіх видів спорту.

Подальші дослідження потребують розробку диференційованих таблиць оцінки загальної спортивної обдарованості, для практики як вчителів фізичної культури так і спортивних тренерів ДЮСШ .

ЛІТЕРАТУРА

- Волков, 1997* – Волков Л.В. Теория спортивного отбора: способности, одаренность, талант / Л.В. Волков. – К. : Вежа, 1997 – 126 с.
- Волков, 2010* – Волков Л.В. Спортивна підготовка молодших школярів / Л.В. Волков. – К. : Освіта України, 2010 – 388 с.
- Бриль, 1980* – Бриль М.С. Отбор в спортивных играх / М.С. Бриль. – М. : Физкультура и спорт , 1980. – 127 с.
- Булгакова, 1986* – Булгакова Н.Ж. Отбор и подготовка юных пловцов / Н.Ж. Булгакова. – М. : Физкультура и спорт , 1986. – 191 с.
- Матвеев, 1999* – Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов / Л.П. Матвеев. – К. : Олимпийская литература, 1999. – 318 с.
- Небылицын, 1976* – Небылицын В.Д. Психологические исследования индивидуальных различий / В.Д. Небылицын. – М. : Наука, 1976. – 336 с.
- Осташев, 1982* – Осташев П.В. Прогнозирование способностей футболистов / П.В. Осташев. – М. : Физкультура и спорт , 1982. – 96 с.
- Павлова, 2001* – Павлова Т. Комплексна оцінка здібностей дітей при відборі в ігрові види спорту на етапі початкової підготовки : автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту. – К. : ДНФІКС, 2001. – 18 с.
- Платонов, 1987* – Платонов В.Н. Отбор и ориентация спортсменов в процессе многолетней подготовки. Теория спорта / Под ред. В.Н. Платонова. – К. : Вища школа, 1987. – С. 311-334.
- Родионов, 1973* – Родионов А.В. Психодиагностика спортивных способностей / А.В. Родионов – М. : Физкультура и спорт, 1973. – 216 с.
- Романенко, 2005* – Романенко В.А. Диагностика двигательных способностей / В.А. Романенко. – Донецк : ДонНУ , 2005. – 290 с.
- Сирик, 1983* – Сирик П.З. Отбор и прогнозирование способностей в легкой атлетике / П.З. Сирик, П.М. Гайдарська, К.И. Рачев. – М. : Физкультура и спорт, 1983. – 103 с.
- Сергієнко, 2010* – Сергієнко Л.П. Спортивний відбір : теорія та практика. У 2-х книгах. – Книга 1. Теоретичні основи спортивного відбору / Л.П. Сергієнко. – Тернопіль : Навчальна книга, Богдан, 2010. – 672 с.
- Теплов, 1985* – Теплов Б.М. Избранные труды / Б.М. Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – С. 5-72.
- Филин, 1987* – Филин В.П. Теория и методика юношеского спорта. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 128 с.
- Шварц, 1984* – Шварц В.Б. Методико-биологические аспекты спортивной ориентации и отбора / В.Б. Шварц, С.В. Хрушев – М. : Физкультура и спорт, 1984 – 151 с.
- Шинкарук, 2011* – Шинкарук О.А. Отбор спортсменов и ориентация их подготовки в процессе многолетнего совершенствования. – К. : Олимпийская литература, 2011. – 360 с.

REFERENCES

- Volkov, 1997* – L.V. Volkov Theory sports otbora, abilities, odarennost talent / L.V. Volkov. – K. : Tower, 1997. – 126 p.
- Volkov, 2010* – L.V. Volkov Sport Training junior pupils / L.V. Volkov. – K. : Education of Ukraine, 2010. – 388 p.

Pedagogy

- Brill, 1980* – Brill M.S. Otbor in sportyvnyh yhrakh. / M.S. Brill. – Moscow : Fyzkultura and Sports, 1980. – 127 p.
- Bulgakov, 1986* – Bulgakov N.Zh. Preparation and Otbor yunyh plavtsov / N.Zh. Bulgakov. – Moscow : Fyzkultura and Sports, 1986. – 191 p.
- Matveev, 1999* – Matveev L.P. Fundamentals general sports theory system and the preparation of athletes / L.P. Matveev. –K. : Olymпыyskaya literature, 1999. – 318 p.
- Nebylytsyn, 1976* - Nebylytsyn V.D. Psyhofyzyolohycheskye Studies yndyvdualnyh razlychyy / V.D. Nebylytsyn. – Moscow : Nauka, 1976. – 336 p.
- Ostashev, 1982* – P.V. Ostashev Futbolystov forecasting abilities / P.V. Ostashev. – Moscow : Fyzkultura and Sports, 1982. – 96 p.
- Pavlov, 2001* – Pavlova T. Comprehensive assessment of skills in the selection of children playing sports on the stage of initial training. : Abstract., Candidate of physical education and sport. – K. : DNFIKS, 2001. – 18 p.
- Platonov, 1987* – Platonov V.N. Otbor orientation and athletes in the process mnoholetney training. Theory Sports / Ed. V.N. Platonov. – K. : High School, 1987. – S. 311-334
- Rodyonov, 1973* – A.V. Rodyonov Psychodiagnostics sportyvnyh abilities / A.V. Rodyonov. – Moscow : Fyzkultura and Sports, 1973. – 216 p.
- Romanenko, 2005* – Romanenko V.A. Diagnosis dvyhatelnyh abilities / V.A. Romanenko – Donetsk : Donetsk National University, 2005 – 290 p.
- Syryk, 1983* - Syryk P.Z. Otbor and forecasting abilities in mild Athletic / P.Z. Syryk, P.M. Haydarska, K.I. Rachev. – Moscow : Fyzkultura and Sports, 1983. – 103 p.
- Sergienko, 2010* – Sergienko L.P. Sports selection : Theory and Practice. In 2 books. – Book 1. Theoretical basis of sport selection / L.P. Sergienko. – Ternopol : Educational book, Bogdan, 2010 – 672 p.
- Teplov, 1985* – B.M. Teplov Favourites Proceedings / B.M. Teplov. – M. : Pedagogika, 1985 – P. 5-72.
- Filin, 1987* – Filin V.P. Theory and Methods yunosheskoho sport. – M. : Fyzkultura and Sports, 1987. – 128 p.
- Schwartz, 1984* – V.B. Schwarz Byolohycheskye methodical aspects sportyvnoy orientation and otbora / V.B. Schwartz, C. Khrushchev. – Moscow : Fyzkultura and Sports, 1984. – 151 p.
- Shynkaruk 2011* – Shynkaruk O.A. Otbor athletes Orientation and Preparation s mnoholetneho in the process of improvement. – K. : Olymпыyskaya literature, 2011. – 360 p.

УДК 159.922.73-053.5:37(477)(091)«19»

Олена Галян

ОСОБИСТІТЬ ШКОЛЯРА У ВИМІРАХ СУБ'ЄКТНОСТІ (ДО 100-РІЧЧЯ КИЇВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО З'ЇЗДУ)

У статті розглянуто особливості осмислення особистості школяра як суб'єкта життєтворчості у поглядах учасників Київського педагогічного з'їзду, що відбувся у квітні 1916 року. Визначено передумови, які сприяли постановці та обговоренню актуальних для шкільного життя питань на цьому освітньому форумі. Окреслено проблемні моменти практичного втілення завдань виховання і навчання, бачення доповідачами способів удосконалення педагогічного середовища з урахуванням особистісного контексту діяльності школярів. Наголошено на потребі активізації таких атрибутів їх суб'єктності як самостійність, ініціативність, креативність, відповідальність та свобода, які виходять із потреб особистості та забезпечують результативність змін у пізнанні, діяльності, праці, вихованні волі, почуттів, становленні характеру. Показано, що до тепер питання розвитку суб'єктності залишаються актуальними, а для їх розв'язання потрібно аналізувати досвід минулого у вітчизняній педагогічній традиції та ті перешкоди, які завадили втіленню демократичних перетворень в освітню галузь.

Ключові слова: особистість, суб'єкт, суб'єктність, атрибути суб'єктності, розвиток ідеї суб'єктності, активність, цілісність, Київський педагогічний з'їзд.